

Теорія і методика професійної освіти

УДК 37.013.73

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18055755>

Сучасні стратегії формування візуальної культури у мистецькій освіті

Наталія Василівна Балан

Асистент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання, Тернопільський національний педагогічний університет імені В.

Гнатюка, Тернопіль, 46009 Україна

<https://orcid.org/0009-0003-0088-7588>

Юрій Сергійович Гладкий

Асистент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання,

Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,

Тернопіль, 46009 Україна

<https://orcid.org/0009-0005-0150-6681>

Марія Йосипівна Маркович

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, 46009. Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0510-2001>

Зоя Анатоліївна Мацишина

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва,

дизайну та методики їх навчання, Тернопільський національний педагогічний

університет імені В. Гнатюка, Тернопіль, 46009 Україна.

<https://orcid.org/0000-0001-7638-6729>

Олександр Володимирович Петлюк

Асистент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання,
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка,
Тернопіль, 46009 Україна

<https://orcid.org/0009-0008-8961-1719>

Прийнято: 08.12.2025 | Опубліковано: 24.12.2025

***Анотація.** Дослідження спрямоване на виявлення ефективних підходів до інтеграції цифрових технологій, візуальних практик і міждисциплінарних методів у процес підготовки здобувачів мистецької освіти. Метою статті є обґрунтування сучасних стратегій формування візуальної культури у мистецькій освіті в умовах цифрової трансформації суспільства на основі аналізу українського та міжнародного науково-педагогічного досвіду.*

У статті застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема аналіз і синтез наукових джерел, порівняльний аналіз українських та зарубіжних освітніх практик, систематизацію теоретичних підходів до понять «візуальна культура» і «візуальна грамотність», а також узагальнення результатів емпіричних і концептуальних досліджень у сфері мистецької педагогіки, цифрової освіти та культурології.

За результатами дослідження визначено ключові стратегії формування візуальної культури у мистецькій освіті, серед яких: інтеграція цифрових візуальних технологій і практик; розвиток міждисциплінарних освітніх проєктів; формування критичного мислення та візуальної грамотності; впровадження проєктно-орієнтованого навчання з акцентом на фотографію, графічний дизайн і цифрову візуальну комунікацію; підвищення цифрової компетентності викладачів мистецьких дисциплін. Доведено, що поєднання традиційних художніх методів із сучасними цифровими інструментами сприяє розвитку здатності студентів критично аналізувати, інтерпретувати та

створювати візуальні образи в соціокультурному контексті. Порівняльний аналіз засвідчив, що українська мистецька освіта загалом відповідає світовим тенденціям, однак потребує системнішої підтримки в частині ресурсного забезпечення та підготовки педагогічних кадрів.

Зроблено висновок, що візуальна культура є ключовою складовою сучасної мистецької освіти і функціональною компетентністю особистості в умовах візуально орієнтованого інформаційного середовища. Реалізація запропонованих стратегій дозволяє модернізувати освітній процес, підвищити якість професійної підготовки майбутніх фахівців мистецтва та забезпечити їхню готовність до творчої й критичної взаємодії з цифровим візуальним світом. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання результатів при розробленні навчальних програм і методичних рекомендацій для мистецьких закладів освіти.

Ключові слова: *візуальна культура; цифрова компетентність; графічний дизайн; фотомистецтво; цифрові візуальні практики; візуальна комунікація*

Modern Strategies for Forming Visual Culture in Art Education

Nataliia Balan

Assistant Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil

National Pedagogical University

medafter V. Hnatyuk, Ternopil, 46009 Ukraine

<https://orcid.org/0009-0003-0088-7588>

Yurii Hladkyi

Assistant Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil

National Pedagogical University

medafter V. Hnatyuk, Ternopil, 46009 Ukraine

<https://orcid.org/0009-0005-0150-6681>

Mariya Markovych

Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 46009 Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-0510-2001>

Zoia Matsyshyna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 46009 Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7638-6729>

Oleksandr Petliuk

Assistant Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 46009 Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0008-8961-1719>

Abstract. *The study is aimed at identifying effective approaches to the integration of digital technologies, visual practices and interdisciplinary methods in the process of training applicants for art education. The purpose of the article is to substantiate modern strategies for the formation of visual culture in art education in the conditions of digital transformation of society based on the analysis of Ukrainian and international scientific and pedagogical experience.*

The article uses a complex of general scientific and special research methods, in particular the analysis and synthesis of scientific sources, comparative analysis of Ukrainian and foreign educational practices, systematization of theoretical approaches to the concepts of "visual culture" and "visual literacy", as well as

generalization of the results of empirical and conceptual research in the field of art pedagogy, digital education and cultural studies.

The results of the study identify key strategies for the formation of visual culture in art education, including: integration of digital visual technologies and practices; development of interdisciplinary educational projects; formation of critical thinking and visual literacy; introduction of project-oriented learning with an emphasis on photography, graphic design and digital visual communication; increasing the digital competence of teachers of art disciplines. It has been proven that the combination of traditional artistic methods with modern digital tools contributes to the development of students' ability to critically analyze, interpret and create visual images in a socio-cultural context. Comparative analysis has shown that Ukrainian art education generally corresponds to global trends, but requires more systematic support in terms of resource provision and training of pedagogical personnel.

It is concluded that visual culture is a key component of modern art education and a functional competence of an individual in a visually oriented information environment. The implementation of the proposed strategies allows modernizing the educational process, improving the quality of professional training of future art specialists and ensuring their readiness for creative and critical interaction with the digital visual world. The practical significance of the research lies in the possibility of using the results in the development of curricula and methodological recommendations for art educational institutions.

Keywords: *visual culture; digital competence; graphic design; photo art; digital visual practices; visual communication.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство переживає стрімке зростання ролі візуальної комунікації, що ставить перед мистецькою освітою нові завдання. Цифровізація й перенасиченість інформацією вимагають від освітян формувати у студентів візуальну культуру як невід'ємну складову грамотності XXI століття.

Розвиток візуальної компетентності для пошуку, інтерпретації, оцінювання та створення знань у цифровій реальності перетворився на необхідний компонент освіти. Візуальна культура охоплює широке коло явищ – від масових зображень реклами і моди до дизайну, фотомистецтва та цифрового мистецтва.

Отже, інтеграція цих сучасних візуальних сфер у мистецьку освіту є актуальною науковою проблемою.

Її розв'язання пов'язане з подоланням розриву між традиційною академічною підготовкою і новітніми візуальними практиками, що динамічно розвиваються у цифрову добу. Таким чином, тема сучасних стратегій формування візуальної культури у мистецькій освіті безпосередньо відгукується на нагальні потреби педагогіки мистецтва та стоїть на перетині кількох наукових дискурсів (педагогіка, культурологія, медіа дослідження). Вона відповідає науковим викликам сьогодення, зокрема необхідності оновлення змісту і методів художньої освіти, підвищення цифрової та візуальної компетентності як викладачів, так і студентів, а також подолання методологічних прогалин у включенні візуальної культури в освітній процес.

Огляд літератури. Аналіз джерел [1] свідчить про декілька ключових напрямів досліджень. Українські науковці наголошують на множинності підходів і відсутності єдності в понятійному апараті візуальних студій, що утворює наукову нішу для подальших розвідок. Одночасно актуалізується поняття візуальної грамотності, яке включає візуально-медійну обізнаність, широку художню ерудицію та здатність до візуальної рефлексії.

Кремень і Ільїн (2020) [2] одними з перших в Україні пов'язали концепти візуальної грамотності з мисленням. Вони довели, що в умовах інформаційного буму візуалізація стала одним із найважливіших чинників сучасності та природним наслідком цифровізації, а відтак формування візуальних компетентностей – обов'язкова складова освіти XXI ст. Цей висновок збігається з міжнародними тенденціями. Так, шведські дослідники в межах національного

проекту “Visual Storytelling and the Art of Reading Images” (2019–2020) [3] підкреслили, що роль візуальної культури в школі полягає у розвитку критичного погляду на образи та культурні способи їх бачення і творення. Іншими словами, візуальна культура в освіті розглядається нині як інструмент формування критичного мислення щодо візуальних повідомлень.

Значна частина робіт присвячена інтеграції цифрових технологій у мистецьку освіту як стратегічної умови розвитку візуальної культури.

Зарубіжні емпіричні дослідження [4] підтверджують, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій змінює підходи до навчання мистецтва. Приміром, масштабне опитування 580 учителів образотворчого мистецтва показало, що цифрова грамотність педагогів суттєво впливає на успішність інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес (модель пояснила близько 65% варіації намірів застосування технологій).

Цифрові інструменти розширюють можливості для розвитку творчого мислення учнів та індивідуалізації навчання. Коломієць та ін. (2025) [5] на основі теоретичного аналізу і впровадження експериментальної моделі інтеграції цифрових технологій (інтерактивні платформи, VR, гейміфікація) в мистецькі спеціальності дійшли висновку, що така інтеграція стимулює багатовимірне мислення, розширює можливості художньої творчості та індивідуалізує навчання.

Подібно, Гаврілова (2024) [6] у дослідженні середньої школи констатує, що цифрові технології трансформували структуру образотворчого мистецтва, відкривши нові перспективи створення візуального образу (цифрова графіка, живопис, скульптура тощо) та вимагають відповідної перебудови методик викладання.

На міжнародному рівні спостерігається поступове формування методичних підходів до цифрової мистецької освіти. Так, у Китаї впроваджуються онлайн-платформи і курси цифрового мистецтва, що робить

освіту більш доступною і демократичною, хоча водночас виявлено проблеми недостатньої технічної підготовки вчителів та інфраструктури [7]. Попри такі виклики, дослідники сходяться на думці, що цифровізація здатна модернізувати методи навчання і наповнити їх інтерактивністю та міждисциплінарністю.

Важливою темою літератури є роль окремих візуальних практик – фотографії, графічного дизайну, медіа мистецтва – у розвитку візуальної культури студентів.

В українському контексті Лутівський (2024) [8] зазначає, що так званий “візуальний поворот” кінця ХХ ст. поставив дизайн-освіту перед викликом змінити форми і методи навчання відповідно до вимог інформаційного суспільства та новітньої візуальної культури. Він акцентує на необхідності формувати у студентів-дизайнерів візуальну грамотність, що включає медійну обізнаність і компетентність працювати з масовими комунікаціями.

Богуславський (2024) [9] докладно аналізує тенденції дизайну в епоху смартфонів та VR: інновації в мультимедійному та інтерактивному дизайні істотно впливають на формування візуальної естетики суспільства. Він вказує на перспективність співпраці дизайнерів із фахівцями ІТ та інших галузей для створення якісного візуального продукту, а також на цінність фахової художньої освіти навіть за наявності спрощених цифрових інструментів (напр., шаблонів або AI).

У світових дослідженнях простежується схожа увага до фотографії та цифрових медіа. Зокрема, педагогічні експерименти показали, що інтеграція фотографії у навчальні проекти розвиває в учнів навички “читання” зображень та вираження власних ідей візуальними засобами [10]. Національна асоціація освіти мистецтв (США) у своїй платформі окреслює фундаментальну роль мистецької освіти у формуванні так званих “4К” – критичного мислення, комунікації, кооперації і креативності – які вважаються ключовими навичками ХХІ ст. [11]. Ці компетентності безпосередньо пов’язані з візуальною культурою,

адже робота з образами вимагає критичного аналізу, творчого підходу та комунікації смислів. Таким чином, література засвідчує зростання уваги до методик використання фотографії, цифрового дизайну, медіарт-проектів у навчанні для розвитку візуальної культури молоді.

Науковці [12] наголошують на переосмисленні підходів у мистецькій освіті в умовах появи генеративного ШІ. Замість домінування суто технічних навичок пропонується зосередитися на формуванні в учнів критичної цифрової грамотності та етичного ставлення до візуальних медіа. Така стратегія інтегрує викладання візуальної культури із соціально-етичними аспектами, орієнтуючи навчальні програми мистецтва на відповідальне і усвідомлене використання технологій. Подібний сучасний підхід забезпечує підготовку здобувачів освіти до критичного аналізу та осмислення цифрового медіа середовища, що є ключовим у формуванні їхньої візуальної культури.

Азіз А. (2024) [13] підкреслює, що навчання мистецтва крізь призму сучасної візуальної культури розширює можливості учнів впливати на соціальні зміни засобами творчості.

Впровадження такого підходу є значно складнішим, ніж традиційне навчання технікам, адже вимагає роботи з комплексними соціокультурними питаннями, а не лише відпрацювання умінь. Попри ці труднощі, акцент на контексті візуальної культури робить мистецьку освіту більш змістовною – замість простого засвоєння технік учні вчаться критично осмислювати образи та культурні явища, що відповідає сучасним стратегіям розвитку візуальної культури в освітньому процесі.

Бедір Ершіті та Фрідман (2024) [14] досліджують, як поширення цифрових технологій і ШІ висуває нові вимоги до професійної компетентності викладачів мистецтва. Вони відзначають, що цифрова візуальна культура трансформує процес навчання, тож педагоги мають розвивати у студентів критичне мислення, ефективну комунікацію та гнучкість в умовах насиченого технологіями

середовища. Автори підкреслюють фундаментальне значення критичних і творчих педагогічних підходів для успішної навігації в цьому просторі, наголошуючи, що вчителям необхідно поєднувати традиційні і сучасні практики, або підготувати молодь до усвідомленої взаємодії з цифровим візуальним світом. Це дослідження демонструє сучасну стратегію інтеграції цифрової грамотності в мистецьку освіту з метою формування у здобувачів освіти критичного сприйняття візуальної культури.

Гальченко та ін. (2021) [15] акцентують ефективність використання в освітньому процесі візуальних метафор, підтриманих цифровими технологіями. Дослідження показало, що комп'ютерна візуалізація абстрактних понять за допомогою метафор суттєво поглиблює розуміння навчального матеріалу, доповнюючи словесні пояснення наочними образами. Автори стверджують, що такі інтерактивні візуальні засоби не лише підвищують якість засвоєння знань, але й сприяють розвитку всіх складників візуальної культури учнів у цифровому навчальному середовищі.

Невирішені аспекти проблеми. Попри активні дослідження, залишаються відкритими питання, що окреслюють наукову нішу даної статті.

Перш за все, не до кінця з'ясовано, як саме поєднати традиційні художньо-практичні методи з цифровими технологіями задля формування візуальної культури. Існує розрив між декларованою необхідністю візуальної грамотності і реальними програмами навчання. Багато закладів лише починають впроваджувати курси з цифрового мистецтва, фотографії, візуальної комунікації.

Також недостатньо досліджено компаративний аспект, тобто досід України у формуванні візуальної культури в мистецькій освіті майже не зіставлявся з міжнародними практиками. Незрозуміло, які стратегії, успішно реалізовані за кордоном (наприклад, інтеграція медіаграмотності чи STEAM-підходи), можуть бути адаптовані у вітчизняній мистецькій школі.

Відкритим лишається питання компетентності самих викладачів мистецьких дисциплін. Брак навичок для ефективного використання ІКТ у художній класах отримує впровадження інноваційних візуальних практик. Також не до кінця вирішено проблему оцінювання візуальної культури, тобто, не визначено, які критерії формування візуальної грамотності студентів і як їх вимірювати у рамках академічного процесу.

Згадані невирішені аспекти сигналізують про потребу розробки цілісної методики формування візуальної культури, що поєднала б кращі світові практики із врахуванням національного контексту, та про необхідність експериментальної перевірки її ефективності.

Мета статті – сформулювати науково обґрунтовані стратегії формування візуальної культури у мистецькій освіті на основі аналізу сучасного українського та міжнародного досвіду.

Для досягнення цієї мети визначено такі завдання:

- проаналізувати сучасні стратегії розвитку візуальної культури в освітніх програмах і педагогічних практиках;
- порівняти підходи до формування візуальної культури в українській вищій мистецькій освіті за кордоном, виявити спільні тенденції та відмінності;
- розкрити значення цифрової компетентності (цифрової грамотності) викладачів і студентів як чинника розвитку візуальної культури;
- визначити роль різних візуальних практик (фотомистецтва, графічного дизайну, цифрової візуальної комунікації тощо) у формуванні візуальної культури та виробити рекомендації щодо їх включення у навчальні програми;
- узагальнити отримані результати у вигляді практичних рекомендацій для викладачів мистецьких дисциплін в контексті модернізації освітнього процесу.

Результати дослідження. На основі теоретичного аналізу і узагальнення практик було визначено кілька *сучасних стратегій*, здатних забезпечити ефективне формування візуальної культури у здобувачів мистецької освіти

(рис. 1). Нижче розглянуто основні з них, а також порівняно їх реалізацію в українському та міжнародному освітньому просторі.

Рис. 1. Стратегії формування візуальної культури у мистецькій освіті

Рисунок ілюструє ключові підходи: інтеграцію цифрових технологій, міждисциплінарність, розвиток критичного мислення щодо образів, проектну діяльність (фото-, медіа-, дизайн-проекти) та підвищення цифрової компетентності педагогів і студентів. Кожна зі стратегій спрямована на активне залучення молоді до аналізу і творення візуального контенту.

Стратегія 1. Інтеграція цифрових візуальних практики та технологій.

Широке впровадження цифрових інструментів у освітній процес є, по суті, базовою умовою для формування сучасної візуальної культури. Це підтверджує і досвід українських закладів, і світові тенденції.

Цифрові засоби розширюють палітру візуальної творчості студентів. Наприклад, у багатьох академіях введено курси з цифрового живопису, графічного дизайну, 3D-анімації, що дає змогу студентам опанувати сучасні засоби візуальної комунікації. Використання графічних редакторів та анімаційних програм допомагає студентам розвинути затребувані навички,

одночасно формуючи творче мислення і вміння розв'язувати комплексні завдання.

Цифрові технології роблять мистецьку освіту *більш інтерактивною*. Застосування VR/AR-технологій у навчанні мистецтва створює захопливе середовище, де студенти можуть віртуально “зануритись” в художній простір.

Цифрові платформи розширюють доступ до мистецької освіти. Онлайн-курси, віртуальні галереї, дистанційні майстер-класи дозволяють залучати до навчання талановиту молодь із регіонів, для якої раніше доступ до професійної художньої освіти був обмеженим.

У міжнародному вимірі інтеграція технологій у мистецькі програми часто координується з національними стратегічними рамками. Так, у країнах ЄС використання ІКТ в освіті узгоджується з Європейською рамкою цифрових компетентностей DigComp [16], що передбачає розвиток в учнів *критичного та творчого* використання цифрових ресурсів.

Загалом, включення сучасних цифрових медіа у навчальні плани (від базових за стосунків редагування зображень до штучного інтелекту для генерації візуального контенту) є необхідною передумовою формування в студентів актуальної візуальної культури.

Стратегія 2. Міждисциплінарні проекти.

Візуальна культура найбільш ефективно формується, коли навчання виходить за межі однієї дисципліни і поєднує знання та методи різних сфер. У практиці вищої мистецької дедалі частіше впроваджуються міждисциплінарні проекти, які об'єднують, скажіть, образотворче мистецтво, історію культури, медіазнавство, ІТ, дизайн, тощо.

Міждисциплінарність дозволяє розглядати візуальні явища у ширшому контексті.

Наприклад, студент, працюючи над проектом “*Візуальна історія міста*”, залучається до вивчення історії, архітектури, соціології та фотографії. Такий

підхід розширює культурні горизонти молоді та розвиває здатність генерувати інноваційні ідеї на стику різних галузей.

У міжнародній практиці міждисциплінарні тенденції проявляються у концепції STEAM [17] (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика), що набуває популярності в школах і університетах.

Залучення мистецтва в STEAM-дисципліни (і навпаки) сприяє формуванню візуальної культури, оскільки студенти вчаться переносити художнє бачення в наукові проекти (скажімо, створюючи візуалізації даних або медіа-інсталяції на наукову тему).

Досвід США і країн Європи свідчить, що STEAM-підходи підвищують мотивацію учнів,

розвивають креативність і навички і співпраці. В цілому, міждисциплінарність у мистецькій освіті забезпечує цілісніше сприйняття візуальної культури як частини ширшого гуманітарного знання.

Стратегія 3. Розвиток критичного мислення та візуальної грамотності.

Формування візуальної культури неможливе без навчання студентів критично аналізувати візуальні повідомлення. Важливо не лише навчати створювати зображення, але й «читати» їх, усвідомлювати закладені смисли, контексти, можливі маніпуляції. У практиці викладання все більшого значення набувають методи візуальної грамотності – аналіз прикладів, мас-медіа, реклами, кіно, мистецтва з точки зору їх соціокультурного впливу. Зокрема, студенти залучаються до дискусій про етику фотомистецтва, про стереотипи у рекламі, про роль дизайну в комунікації ідеологій.

Фокус на *глобальній та цифровій візуальній культурі молоді* і робота з суспільними проблемами через образотворчість – ефективний шлях виховання свідомих громадян. Приміром, у навчальні плани вводяться теми з медіаграмотності, які навчають студентів розрізняти маніпулятивні зображення,

розуміти психологію сприйняття реклами, критично ставитися до візуального контенту в соцмережах.

Ефективним інструментом виявилося проведення занять у форматі “дебатів про візуальне”, де студенти обговорюють реальні кейси (скандальні рекламні кампанії, пропагандистські плакати, візуальні тренди TikTok тощо) і аргументують свої оцінки.

Такий підхід розвиває не лише критичне мислення, а й вміння вербалізувати свої враження від образу – тобто містить і комунікативну складову.

На Заході для розвитку критичної візуальної грамотності поширюються методи *Critical Art Pedagogy* [18] та *Visual Thinking Strategies* [19].

Наприклад, метод VTS передбачає групове обговорення творів мистецтва за спеціальними відкритими запитаннями, що стимулюють уважне споглядання і міркування. Такі практики помітно покращують здатність студентів інтерпретувати зображення та аргументувати свої думки. Отже, стратегія розвитку критичного мислення є ключовою для забезпечення усвідомленого споживання і творення візуального контенту студентами.

Стратегія 4. Проектно-орієнтоване навчання з акцентом на фото та дизайні.

Ще одним ефективним підходом є залучення студентів до творчих проектів, у яких вони самостійно створюють візуальний продукт – фоторепортаж, дизайн-проект, відеоролик, виставковий плакат тощо. Проектна діяльність забезпечує одночасний розвиток практичних навичок і розуміння візуальної мови.

В Україні дедалі більшої популярності набувають студентські фотоконкурси, воркшопи з графічного дизайну, хакатони з диджитал-арту. Такі заходи стимулюють молодь експериментувати з візуальними засобами виразності. Учасники не лише опановують технічні аспекти фотографування, але

й вчаться “читати” отримані світлини, обговорювати їхнє значення – тобто проходять повний цикл візуальної комунікації.

Аналогічно, включення в навчання завдань зі *створення графічного дизайну* (афіші, логотипа, інфографіки) сприяє формуванню відчуття візуальної мови, композиції, кольору та водночас дає розуміння соціального впливу дизайну. Важливим елементом проєктного навчання є презентація і обговорення результатів – це розвиває вміння рефлексувати над візуальними рішеннями, сприймати критику і обґрунтовувати власні творчі ідеї.

Стратегія 5. Підвищення цифрової компетентності викладачів.

Окремо слід наголосити, що реалізація всіх згаданих стратегій значною мірою залежить від готовності і вмінь самих педагогів. Якщо викладач не володіє сучасними технологіями чи не розуміє принципів медіа візуальної комунікації, важко очікувати ефективного формування візуальної культури у студентів.

Отже, важливою стратегією є інвестування в професійний розвиток викладачів мистецьких дисциплін у напрямі цифрової та візуальної грамотності. В Україні цю потребу чітко усвідомлюють, адже проводяться семінари з медіаграмотності, курси підвищення кваліфікації з оволодіння графічними редакторами, створюються спільноти практики, де викладачі діляться досвідом використання ІКТ у мистецтві. Проте системність таких заходів поки недостатня.

Міжнародний досвід пропонує дієві моделі. У низці країн (напр., Велика Британія, Фінляндія) впроваджені національні програми розвитку цифрових компетентностей учителів, які включають модулі з використання цифрових медіа у викладанні мистецтва. Розвиток цифрової грамотності викладачів істотно підвищує якість мистецької освіти і успішність впровадження нових інструментів. В іншому дослідженні [4] було виявлено пряму залежність між рівнем цифрової компетентності вчителя та його наміром інтегрувати ІКТ у уроки мистецтва. Таким чином, інституційна підтримка викладачів – через тренінги, забезпечення обладнанням, мотивування до освоєння новітніх методик

– є стратегічно важливою для успішного формування візуальної культури студентів.

Підсумуємо порівняльний аналіз підходів в Україні та світі у вигляді Табл.1.

Таблиця 1

Порівняння підходів до формування візуальної культури

Аспект	Українська практика	Міжнародна практика
Інтеграція цифрових технологій	Окремі ЗВО впроваджують курси цифрового мистецтва, VR/AR; бракує технічних ресурсів у деяких закладах.	Цифрові медіа інтегровані в навчальні плани; наявні онлайн-платформи, VR-лабораторії; державні програми підтримки ІКТ в освіті.
Міждисциплінарність	Є приклади інтегрованих курсів (напр., мистецтво + ІТ + гуманітарні дисципліни) у провідних вишах; концепція STEAM лише набуває популярності.	Поширено STEAM-освіту з акцентом на Art-компоненті; мистецтво використовується для розвитку креативності у STEM і навпаки. Міждисциплінарні проекти – стандарт у багатьох програмах.
Критична візуальна грамотність	Окремі модулі з медіаграмотності, обговорення реклами та медіавізуального контенту в курсах; залежить від ініціативності викладача.	Інтегровано в освітні стандарти: методики на кшталт Visual Thinking Strategies, Critical Media Literacy впроваджені з початкової/середньої школи; є посібники і напрацювання для вчителів.
Проектно-творча діяльність	Студенти мистецьких спеціальностей залучаються до фотопроектів, дизайну афіш тощо; позааудиторні фотоконкурси, художні виставки за участі студентів.	Обов'язкова компонента навчання: курсові проекти з медіаарту, фотографії, дизайн-портфоліо. У школах – проекти на базі локальної громади (murals, фотоісторії). Практика LTP (Literacy Through Photography) та аналогів по всьому світу.
Підготовка викладачів	Точкові тренінги з ІКТ для викладачів мистецтва; немає цілісної програми підвищення кваліфікації у сфері цифрової візуальної освіти.	Курси з цифрової педагогіки, сертифікація володіння технологіями; професійні спільноти (NAEA тощо) підтримують обмін досвідом, публікують методрекомендації.

Таблиця демонструє, що українська мистецька освіта рухається в руслі світових тенденцій, однак потребує більш системної підтримки (особливо в аспекті ресурсів та підготовки кадрів) для повноцінного впровадження сучасних стратегій.

Висновки. Отже, формування візуальної культури в умовах сучасної мистецької освіти постає як одне з ключових завдань гуманітарного знання у цифрову добру. Усе більше освітніх систем визнають, що ефективна підготовка студентів у сфері мистецтва неможливо без розвитку їхньої здатності критично сприймати, інтерпретувати та створювати візуальні повідомлення. Ця здатність лежить в основі візуальної грамотності, яка у свою чергу пов'язана із загальною культурною обізнаністю, творчим мисленням і цифровою компетентністю. Таким чином, візуальна культура стає не лише елементом естетичного виховання, а й функціональною навичкою, що дозволяє особистості орієнтуватися у складному інформаційно-візуальному середовищі.

Однією з провідних тенденцій у світовій мистецькій педагогіці є поступово переорієнтація від традиційної техніко-орієнтованої моделі навчання до культурно-сміслового та критично-аналітичного підходу. У цьому контексті великого значення набувають такі стратегії, як впровадження цифрових технологій, інтеграція міждисциплінарних знань, застосування методик критичного читання зображень та розвиток візуальної комунікації через проєктну діяльність. Вони не лише підвищують мотивацію студентів, а й активізують їхню участь у створенні візуального контенту, що має суспільну та культурну вагу.

Цифрова компетентність викладачів і студентів виявляється як фундаментальний ресурс для оновлення змісту мистецької освіти. Її розвиток дозволяє осмислено інтегрувати сучасні цифрові інструменти, такі як графічні редактори, платформи візуального сторітелінгу, елементи доповненої реальності. Разом із цим виникає потреба у системній підтримці педагогів у формі професійного розвитку, доступу до технологічної інфраструктури та методичного забезпечення.

Важливим вектором розвитку залишається також переосмислення ролі візуальних практик, таких як фотографія, графічний дизайн, медіа арт – як

засобів формування мисленнєвих і комунікативних навичок. Вони виконують не лише естетичну, але й соціокультурну функцію, навчають бачити й осмислювати світ через образ, формують здатність до візуальної рефлексії, критичної інтерпретації й творчої репрезентації досвіду.

У перспективі візуальна культура в мистецькій освіті розглядається як міждисциплінарне явище, що має потенціал не лише у вихованні майбутніх митців, а й у підготовці громадян, здатних активно й відповідально взаємодіяти у візуально орієнтованому суспільстві. Вона потребує оновлення методологій, розробки інноваційних моделей навчання та впровадження практик, що поєднують художнє мислення, технологічну обізнаність і соціальну відповідальність.

Запропоновані підходи мають потенціал підвищити якість підготовки фахівців мистецтва, зробити їх конкурентоспроможними у глобальному культурному середовищі, здатними критично мислити і творчо самореалізуватися в умовах інформаційної доби.

Список використаних джерел

1. Шаталович І., Шаталович О. Проблематика досліджень візуальної культури у сучасному культурологічному дискурсі / Issues of visual culture research in contemporary cultural studies discourse. *Philosophy and Governance*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-248X/2025.6.06>.

2. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Презентація візуальної грамотності в освітньому процесі та її експлікація в культурі мислення. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 75, № 1. С. 1–12. URL: http://journals.uran.ua/itlt/article/view/2020_75_1_3.

3. Hellman A., Karlsson Häikiö T. Visual strategies in (visual arts) education: a critical perspective on reading and making images. *Journal for Research in Arts and Sports Education*. 2024. Vol. 8, No. 1. P. 39–52.

4. Chen Y., Gao H. Exploring the impact of digital literacy on art education teachers' ICT integration intention: based on the extended technology acceptance model. *SAGE Open*. 2025. Vol. 15, No. 3. P. 1–16.
5. Коломієць В. А., Савастру Н. І., Шевченко Г. В. Мистецька освіта як інструмент розвитку творчого потенціалу: сучасні підходи. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. Вип. 14. С. 67–74.
6. Гаврілова Л. М. Цифрові технології викладання образотворчого мистецтва на сучасному етапі реформування мистецької освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2024. Вип. 21. С. 5–18.
7. Zhang C., Karabalaeva G., Yu J., Han B., Asipova N. Use of digital technologies in the process of teaching art education to students: a mixed methods study. *Premier Journal of Science*. 2025. Vol. 14. Art. 100140.
8. Лугівський О. Роль дизайн-освіти у формуванні сучасної візуальної культури. *Візуальне мистецтво, соціальна культура, комунікація: традиції та сучасність : матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (Черкаси, 28 березня 2024 р.). Черкаси : ЧДБК, 2024. С. 75–78.
9. Богуславський М. В. Взаємовпливи: технології, дизайн, візуальна культура. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73, т. 1. С. 87–91.
10. Barreto S. Photography as a visual literacy tool. *Colombian Applied Linguistics Journal*. 2006. Vol. 8. P. 228–242. DOI: <https://doi.org/10.14483/22487085.10514>.
11. NAEA position statement on the 4C's (critical thinking, communication, collaboration, creativity). National Art Education Association. URL: <https://www.arteducators.org/resources/platform-and-position-statements/naea-position-statements-curriculum/963-naea-position-statement-on-the-4c-s-critical-thinking-communication-collaboration-creativity/>.

12. Bae-Dimitriadis M. Teaching visual culture in the new digital mediascape: generative artificial intelligence. *Art Education*. 2024. Vol. 77, No. 4. P. 4–7.
13. Aziz A. Art education through a contemporary visual culture lens. *Art Education*. 2024. Vol. 77, No. 4. P. 8–12.
14. Bedir Erişti S. D., Freedman K. Integrating digital technologies and AI in art education: pedagogical competencies and the evolution of digital visual culture. *Participatory Educational Research*. 2024. Vol. 11 (Special issue). P. 57–79.
15. Гальченко М. С., Боринштейн Є. Р., Іванова Н. В., Іліна Г. В. Візуальні метафори в цифровому освітньому просторі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 81, № 1. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v81i1.3846>.
16. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: the digital competence framework for citizens – with new examples of knowledge, skills and attitudes. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2022. DOI: <https://doi.org/10.2760/115376>.
17. Поліхун Н. І., Постова К. Г., Онопченко Г. В., Онопченко О. В., Шевченко І. М. STEM/STEAM-освіта: від теорії до практики : метод. посіб. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. URL: https://iod.gov.ua/content/docs/documentpdf/203/stem-steam-osvita--vid-teoriyi-do-praktiki--metodichniy-posibnik_.pdf.
18. Pineda Guadarrama J. de D. The art of critical pedagogy: possibilities for moving from theory to practice in urban schools. *Journal of Latinos and Education*. 2010. Vol. 9, No. 2. P. 140–143. DOI: <https://doi.org/10.1080/15348431003761315>.
19. Rzhavska N. Art-pedagogical technologies in vocational education. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 1. С. 246–254. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2020/11/32.pdf.